



## EUROOPAN TALOUSALUE, SVEITSI JA POHJOISET ALUEET

Euroopan talousalue (ETA) perustettiin vuonna 1994. Sen tarkoituksena oli ulottaa unionin sisämarkkinat Euroopan vapaakauppa-alueen (EFTA) maihin. ETA:n osapuolia ovat Norja, Islanti ja Liechtenstein. Sveitsi kuuluu EFTAan mutta ei Euroopan talousalueeseen. EU ja ETA:n pohjoismaiset EFTA-kumppanit Norja ja Islanti ovat sidoksissa toisiinsa myös erilaisten pohjoisten alueiden politiikkojen ja foorumien kautta. Niissä keskitytään Euroopan nopeasti kehittyviin pohjoisiin alueisiin ja koko arktiseen alueeseen.

### OIKEUSPERUSTA

ETA: Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 217 artikla (assosiaatiosopimukset)

Sveitsi: vuoden 1989 vakuutus sopimus, vuoden 1999 kahdenväliset sopimukset I ja vuoden 2004 kahdenväliset sopimukset II

### EUROOPAN TALOUSALUE

#### A. Tavoitteet

Euroopan talousalueen tarkoituksena on ulottaa EU:n sisämarkkinat EFTA-maihin. Nykyiset EFTA-maat eivät halua liittyä Euroopan unioniin. Unionin sisämarkkinasäännöksistä tulee osa ETA:n EFTA-maiden lainsäädäntöä sen jälkeen, kun maat ovat sopineet niiden sisällyttämisestä lainsäädäntönsä. ETA:n hallinto ja johto jaetaan EU:n ja ETA:n EFTA-maiden kesken [kahden pilarin rakenteessa](#). Päätökset tehdään ETA:n yhteiselimissä (ETA:n neuvosto, ETA:n sekakomitea, ETA:n parlamentaarinen sekakomitea ja ETA:n neuvoa-antava komitea).

#### B. Tausta

Vuonna 1992 seitsemän silloista EFTAn jäsenvaltiota neuvotteli sopimuksen voidakseen osallistua Euroopan yhteisön sisämarkkinoiden luomista koskevaan kunnianhimoiseen hankkeeseen, joka pantiin alulle vuonna 1985 ja saatettiin päätökseen vuoden 1992 lopussa. ETA-sopimus allekirjoitettiin 2. toukokuuta 1992, ja se tuli voimaan 1. tammikuuta 1994.

ETA:n EFTA-maiden määrä kuitenkin väheni nopeasti: Sveitsi ei ratifioinut sopimusta, koska sitä ei hyväksytty kansanäänestyksessä, ja Itävalta, Suomi ja Ruotsi liittyivät Euroopan unioniin vuonna 1995. EFTA-maista ETA:n jäseniksi jäivät vain Islanti, Norja



ja Liechtenstein. Euroopan unioniin 1. toukokuuta 2004 liittyneet 10 uutta jäsenvaltiota sekä vuonna 2007 liittyneet Bulgaria ja Romania kuuluvat automaattisesti myös ETA:an. Sama koski Kroatiaa vuonna 2013, vaikka tässä tapauksessa sopimusta sen osallistumisesta Euroopan talousalueeseen on sovellettu väliaikaisesti huhtikuusta 2014 lähtien. Se tulee virallisesti voimaan, kun kaikki jäsenvaltiot ovat ratifioineet sen.

Kesäkuussa 2009 Islanti haki EU-jäsenyyttä keinona selviytyä vuosien 2007–2008 maailmanlaajuisesta finanssikriisistä. Neuvosto hyväksyi Islannin jäsenhakemuksen 17. kesäkuuta 2010, ja neuvottelut alkoivat kesäkuussa 2011. Maaliskuussa 2015 Islannin hallitus kuitenkin ilmoitti EU:n neuvostolle lähettämällään kirjeellä, ettei Islantia olisi enää pidettävä EU:n jäsenehdokkaana. Vaikka hallitus ei virallisesti peruuttanut hakemusta, EU ei tällä hetkellä suhtaudu Islantiin ehdokasmaana.

### **C. ETA-sopimuksen soveltamisala**

ETA-sopimus kattaa perinteisiä vapaakauppasopimuksia laajemman alan, koska se ulottaa EU:n sisämarkkinoiden täydet oikeudet ja velvollisuudet ETA:n EFTA-maihin (Sveitsiä lukuun ottamatta). ETA-sopimuksen soveltamisalaan sisältyvät sisämarkkinoiden neljä vapautta (tavaroiden, henkilöiden, palveluiden ja pääoman vapaa liikkuvuus) ja niihin liittyvät politiikanalat (kilpailu, liikenne, energia sekä talous- ja raha-asioita koskeva yhteistyö). Sopimukseen sisältyy myös näihin neljään vapauteen läheisesti liittyviä politiikanaloja, kuten sosiaalipolitiikka (muun muassa työterveys ja -turvallisuus, työlainsäädäntö ja miesten ja naisten tasa-arvoinen kohtelu) sekä kuluttajansuojaa, ympäristöä, tilastoja ja yhtiöoikeutta koskevat politiikat. Lisäksi se kattaa tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen ja muita vastaavia edellä mainittuja asioita sivuavia politiikkoja, jotka eivät perustu unionin säännöstöön tai oikeudellisesti sitoviin säädöksiin vaan jotka pannaan täytäntöön yhteistyön avulla.

### **D. ETA:n ulkopuolelle jäävät asiat**

ETA-sopimuksessa ei ole sitovia määräyksiä kaikista sisämarkkinoiden aloista tai muista EU:n perussopimukseen perustuvista politiikanaloista. Sen sitovien määräysten ulkopuolelle jäävät erityisesti seuraavat asiat:

- yhteinen maatalouspolitiikka ja yhteinen kalastuspolitiikka (tosin sopimus sisältää määräyksiä maatalous- ja kalastustuotteiden kaupasta)
- tulliliitto
- yhteinen kauppapolitiikka
- yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka
- oikeus- ja sisäasiat (vaikka kaikki EFTA-maat kuuluvat Schengen-alueeseen)
- talous- ja rahaliitto.

### **E. Euroopan talousalueen toimielimet ja mekanismit**

#### **1. EU:n lainsäädännön sisällyttäminen ETA-sopimukseen**

ETA:n sekakomitea arvioi uudet EU:n sisämarkkinoita koskevat esitykset. Komitea muodostuu EU:n ja kolmen ETA:n EFTA-valtion edustajista. Se kokoontuu kerran kuussa päättämään, mikä osa EU:n lainsäädännöstä ja toimista (toimenpiteet, ohjelmat jne.) olisi sisällytettävä ETA-sopimukseen. Lainsäädännön muodollinen sisällyttäminen



tapahtuu lisäämällä säädökset ETA-sopimuksen pöytäkirjojen ja liitteiden luetteloihin. Sopimukseen on sisällytetty tällä tavalla useita tuhansia säädöksiä. ETA:n neuvosto muodostuu EU:n neuvoston edustajista sekä ETA:n EFTA-valtioiden ulkoministereistä. He tapaavat vähintään kaksi kertaa vuodessa ja laativat poliittisia suuntaviivoja sekakomitealle. ETA-sopimus sisältää määräyksiä, joilla helpotetaan ETA:n EFTA-maiden osallistumista EU:n lainsäädäntömenettelyn eri vaiheisiin ennen uuden lainsäädännön hyväksymistä (päätoisten muotoilu).

## 2. Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

Kun EU-säädös on sisällytetty ETA-sopimukseen, se on saatettava osaksi kolmen ETA:n EFTA-maan kansallista lainsäädäntöä, jos niiden kansallinen lainsäädäntö niin edellyttää. Tähän voi riittää hallituksen päätös tai se voi edellyttää parlamentin hyväksyntää. Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on muodollinen menettelyvaihe, jossa säädöksiä voidaan muokata ainoastaan teknisesti.

## 3. Seuranta

Sen jälkeen, kun sisämarkkinasäännökset on ulotettu koskemaan ETA:n EFTA-maita, EFTAn valvontaviranomainen ja EFTAn tuomioistuin valvovat niiden saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä ja soveltamista. EFTAn valvontaviranomainen ylläpitää sisämarkkinoiden tulostaulua, jonka avulla seurataan lainsäädännön täytäntöönpanoa ETA-maissa.

## 4. Parlamenttien rooli

Euroopan parlamentti ja ETA:n EFTA-maiden kansalliset parlamentit osallistuvat tiiviisti ETA-sopimuksen valvontaan. Sopimuksen 95 artiklan nojalla perustettiin ETA:n parlamentaarinen sekakomitea, joka kokoontuu kahdesti vuodessa. Euroopan parlamentti ja ETA:n EFTA-maiden kansalliset parlamentit isännöivät komiteaa vuorotellen. Sen puheenjohtajana toimii vuorovuosina Euroopan parlamentin jäsen ja jonkin ETA:n EFTA-maan kansallisen parlamentin jäsen. Kuhunkin valtuuskuntaan kuuluu 12 jäsentä. Sveitsin liittokokouksen jäsenillä on kokouksissa tarkkailijan asema. ETA:n parlamentaarinen sekakomitea valvoo kaikkea ETA:an sovellettavaa EU:n lainsäädäntöä. Sen jäsenillä on oikeus esittää suullisia ja kirjallisia kysymyksiä ETA:n neuvoston ja ETA:n sekakomitean edustajille ja tuoda esille näkemyksiään raporteissa ja päätöslauselmissa. Samaa menettelyä sovelletaan lainsäädännön täytäntöönpanon valvontaan. Parlamentaarinen sekakomitea hyväksyy vuosittain [päättölauselman](#) sekakomitean vuosikertomuksesta ETA-sopimuksen toiminnasta, esittää näkemyksensä edistymisestä EU:n lainsäädännön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ja kertyneestä sumasta sekä antaa suosituksia sisämarkkinoiden moitteettomasta toiminnasta.

## SVEITSI

EFTAn jäsenenä Sveitsi osallistui ETA-sopimusneuvotteluihin ja allekirjoitti sopimuksen 2. toukokuuta 1992. Välittömästi tämän jälkeen Sveitsin hallitus jätti hakemuksen unioniin liittymiseksi 22. toukokuuta 1992. Sveitsi kuitenkin vastusti Euroopan talousalueeseen osallistumista asiasta 6. joulukuuta 1992 pidetyssä kansanäänestyksessä, minkä johdosta Sveitsin liittoneuvosto lopetti EU- ja ETA-jäsenyyksineuvottelut. Sen jälkeen Sveitsi on kehittänyt suhteita



unioniin kahdenvälisillä sopimuksilla turvatakseen taloutensa yhdentymisen EU:n kanssa. Kahdenväliset suhteet kärsivät Sveitsin helmikuussa 2014 pidetyssä kansanäänestyksessä hyväksytyn siirtolaisvastaisen lakialoitteen jälkeen, sillä sen tulos asetti kyseenalaiseksi suhteiden perustana olevat vapaan liikkuvuuden ja sisämarkkinoiden periaatteet. Sveitsin parlamentti hyväksyi 16. joulukuuta 2016 ulkomaisten kansalaisia ja integraatiota koskevan liittovaltion lain, jolla pantiin täytäntöön vuoden 2014 kansanäänestyksen tulos tavalla, joka rajoitti sen vaikutusta, mikä tasoitti tietä EU:n ja Sveitsin välisten suhteiden normalisoinnin aloittamiselle.

EU ja Sveitsi ovat allekirjoittaneet yli 120 kahdenvälistä sopimusta, mukaan lukien vapaakauppasopimus vuonna 1972, ja kaksi merkittävää alakohtaista sopimuspakettia, joissa suuri osa Sveitsin lainsäädännöstä saatettiin allekirjoittamishetkellä voimassa olleen EU:n lainsäädännön mukaiseksi. Ensimmäinen alakohtaisten sopimusten sarja (kahdenväliset sopimukset I) allekirjoitettiin vuonna 1999, ja se tuli voimaan vuonna 2002. Nämä seitsemän sopimusta (henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, lentoliikenteestä, maaliikenteestä, maataloustuotteiden kaupasta, teknisistä kaupan esteistä, julkisista hankinnoista ja tutkimusyhteistyöstä) kattavat vapaata liikkuvuutta ja markkinoiden vastavuoroista avaamista koskevat kysymykset. Toinen alakohtaisten sopimusten sarja (kahdenväliset sopimukset II) allekirjoitettiin vuonna 2004, ja se tuli voimaan asteittain vuosina 2005–2009. Nämä sopimukset koskevat taloudellisen yhteistyön tiivistämistä ja yhteistyön laajentamista turvapaikka-asioihin ja vapaaseen matkustamiseen Schengen-alueen rajojen sisällä. Ne kattavat myös Sveitsin osallistumisen Dublin-järjestelmään, EU:n Media-ohjelmaan ja Euroopan ympäristökeskukseen sekä säästöjen verotuksen, jalostetut maataloustuotteet, tilastot, petosten torjunnan ja Sveitsin maksuosuudet taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi EU:n uusissa jäsenvaltioissa.

Sopimuksilla syvennettiin taloudellisia suhteita, mutta ne loivat samalla monimutkaisen ja toisinaan epä johdonmukaisen velvoitteiden verkoston. Kahdenvälisiä sopimuksia on päivitettävä säännöllisesti, eikä niillä ole ETA-sopimuksen dynaamista luonnetta. Niistä puuttuvat myös seurantajärjestelyt tai tehokkaat riitojenratkaisumenettelyt. Näiden ongelmien ratkaisemiseksi käynnistettiin EU:n ja Sveitsin neuvottelut institutionaalisesta puitesopimuksesta 22. toukokuuta 2014. Neuvotteluissa pyrittiin ratkaisemaan useita vaikeita kysymyksiä EU:n palveluntarjoajiin Sveitsissä sovellettavista edellytyksistä aina Euroopan unionin tuomioistuimen rooliin riitojenratkaisussa. Neuvottelut institutionaalisesta puitesopimuksesta saatiin päätökseen poliittisella tasolla 23. marraskuuta 2018. Tämän jälkeen Sveitsin liittoneuvosto käynnisti laajan sisäisen kuulemisen asiaan liittyvien Sveitsin liittokokouksen valiokuntien, puolueiden, kantonien, työmarkkinaosapuolten ja tiedemaailman/tutkimusyhteisön kanssa. Kuulemisen perusteella päätetään, esitetäänkö sopimus Sveitsin liittokokouksen hyväksyttäväksi vai ei. Huhtikuussa 2019 päättyneen kuulemisen aikana otettiin esiin erinäisiä kysymyksiä, joista Sveitsi vaati vielä selvennyksiä.

Sveitsissä järjestettiin 27. syyskuuta 2020 Sveitsin kansanpuolueen (SVP) ajama kansanäänestys EU:n kanssa tehdyn henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevan sopimuksen irtisanomisesta. Lähes 62 prosenttia äänestäjistä hylkäsi SVP:n aloitteen.



Kansanäänestyksen jälkeen ja heti, kun covid-19-pandemiaan liittyvät olosuhteet sallivat, keskustelut institutionaalisen puitesopimuksen selvennyksistä aloitettiin uudelleen tammikuussa 2021. Sveitsin liittoneuvosto ilmoitti kuitenkin 26. toukokuuta 2021 komissiolle päätöksestään lopettaa neuvottelut.

Sveitsin liittoneuvosto hyväksyi 23. helmikuuta 2022 suuntaviivat uutta EU:n kanssa neuvottelemaansa pakettia varten, mukaan lukien institutionaaliset osatekijät, jotka sisällytettäisiin kuhunkin voimassa olevaan ja tulevaan sisämarkkinoita koskevaan kahdenväliseen sopimukseen.

Komission sekä Sveitsin liittoneuvoston edustajien välillä käytiin alustavia keskusteluja tämän vaihtoehdoisen etenemistavan pohjalta. Komissio ja liittoneuvosto julkaisivat 15. joulukuuta 2023 [yhteisymmärrysasiakirjan](#), jossa alustavien neuvottelujen tulokset esitetään kirjallisena.

Liittoneuvosto hyväksyi 8. maaliskuuta 2024 yhteisymmärrysasiakirjan pohjalta Sveitsin [neuvotteluvaltuudet](#), joiden puitteissa se voi neuvotella EU:n kanssa laajasta toimenpidepaketista EU:n ja Sveitsin suhteiden syventämiseksi. EU:n neuvosto [valtuutti](#) komission neuvottelemaan EU:n puolesta ja hyväksyi neuvotteluvaltuudet 12. maaliskuuta 2024. Komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen ja Sveitsin liittopresidentti Viola Amherd aloittivat neuvottelut virallisesti 18. maaliskuuta.

## POHJOISIA ALUEITA KOSKEVA POLITIIKKA

EU osallistuu aktiivisesti erinäisiin pohjoisten alueiden toimintapolitiikkoihin ja foorumeihin, joissa keskitytään Euroopan nopeasti kehittyviin pohjoisiin alueisiin ja koko arktiseen alueeseen. Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24. helmikuuta 2022 kaikki yhteistyö Venäjän kanssa keskeytettiin. EU toimii aktiivisesti useilla aiheeseen liittyvillä foorumeilla.

- ”Pohjoinen ulottuvuus” on vuodesta 2007 lähtien ollut EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteinen politiikka. Se on johtanut tosiasiallisiin alakohtaisiin yhteistyökumppanuuksiin Itämeren ja Barentsin alueilla. Pohjoiseen ulottuvuuteen sisältyy pohjoisen ulottuvuuden parlamentaarinen foorumi, jota Euroopan parlamentti oli perustamassa.
- Itämeren valtioiden neuvosto (CBSS) on yhteistyöelin, jonka EU ja Itämeren rannikkovaltiot perustivat vuonna 1992 Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Kaikki Itämeren valtioiden neuvoston jäsenvaltiot osallistuvat Itämeren parlamentaarikkokonferenssiin, johon myös Euroopan parlamentti osallistuu.
- Barentsin alueen yhteistyöhön osallistuu Suomen, Norjan ja Ruotsin pohjoisia alueita ja Luoteis-Venäjän alueita. Tärkeimmät yhteistyöelimet ovat valtiotasoa alemmalla tasolla toimiva Barentsin alueneuvosto, valtioidenvälinen Barentsin euroarktinen neuvosto (jonka jäsen myös EU on) ja parlamentaarinen konferenssi (johon myös Euroopan parlamentti kuuluu).
- Arktiset napa-alueet: EU:n arktinen politiikka perustuu komission ja Euroopan ulkosuhdehallinnon (EUH) julkaisemiin tiedonantoihin (2008, 2012, 2016 ja 2021), neuvoston antamiin päätelmiin (2009, 2014, 2016 ja 2019) ja Euroopan parlamentin päätöslauselmiin (2011, 2014, 2017 ja 2021). Euroopan parlamentti



antoi 16. maaliskuuta 2017 päätöslauselman arktista aluetta koskevasta Euroopan unionin yhdenmukaisesta politiikasta. Sen viimeisin päätöslauselma aiheesta ”Arktinen alue: mahdollisuudet, huolenaiheet ja turvallisuushaasteet” hyväksyttiin täysistunnossa 7. lokakuuta 2021.

- Komissio ja EUH julkistivat 13. lokakuuta 2021 EU:n uuden arktista aluetta koskevan politiikan. EU on vuodesta 2013 lähtien osallistunut Arktisen neuvoston kokouksiin. Arktinen neuvosto ei tosin ole vielä tehnyt päätöstä EU:n vuonna 2008 esittämästä virallisen tarkkailijan asemaa koskevasta pyynnöstä. Euroopan parlamentti on arktisen alueen parlamentaarikkokonferenssin (CPAR) jäsen.
- Euroopan parlamentti kutsutaan säännöllisesti Pohjoismaiden neuvoston vuotuisiin istuntoihin. Parlamentin puheenjohtajakokous hyväksyi 6. lokakuuta 2020 Pohjoismaiden neuvoston pyynnön aloittaa virallisemmat suhteet näiden kahden toimielimen välillä. EU:n ja Pohjoismaiden neuvoston parlamenttien välisiä kokouksia pidetään vuosittain. Lisäksi Euroopan parlamentin ja Länsi-Pohjolan neuvoston (joka koostuu Färsaarten, Grönlannin ja Islannin parlamentaarikoista) valtuuskunnat tapaavat kerran vuodessa.

María Álvarez López / Algirdas Razauskas  
04/2024

